

Catalonië en Vlaanderen: een vergelijking van de bibliotheekwereld

De Vlaamse Gemeenschap en het VCOB stuurden in oktober 2004 een delegatie van 4 Vlaamse bibliotheekvertegenwoordigers voor een week naar Gerona. Hiermee werd ingegaan op een uitnodiging van de Catalaanse overheid voor een professionele ervaringsuitwisseling tussen Vlaamse en Catalaanse bibliothecarissen. Samen met Luc Bauwens (directeur-bibliothecaris Gent), Rika De Belder (bibliotheekconsulente VCOB) en Robert Wauters (ere-inspecteur) kreeg ik de kans kennis te maken met de Catalaanse bibliotheken. Het begon met een toeristisch bezoek aan Barcelona op zondag. We genoten van het oude centrum en de invloed van Gaudi op deze hoofdstad van Catalonië.

Deelnemers aan de studiereis: Andrea Verstraete, Annemie Arras (bibliothecaris Bree), Luc Bauwens (directeur-bibliothecaris Gent), Robert Wauters (ere-inspecteur Vlaamse Gemeenschap), Rika De Belder (bibliotheekconsulente VCOB) en een medewerker van het provinciebestuur van Gerona.

Catalonië versus Vlaanderen

Catalonië is vergelijkbaar met Vlaanderen: 6.000.000 inwoners en 4 provincies (Gerona, Barcelona, Tarragona en Lleila) en dezelfde gedrevenheid voor het behoud van eigen cultuur en taal. De officiële taal is dus het Catalaans en niet het Spaans of het Castiliaans. Gerona, de provincie waar wij te gast waren, omvat een deel van de Costa Brava en het binnenland.

De Servei Regional de Suport a la Lectura Publica (één per provincie) is te vergelijken met het PSLB en het VCOB heeft een tegenhanger in de Servei de Biblioteques in Barce-

Catalonië ligt met zijn vier provincies in het uiterste noordoosten van Spanje.

lona. Deze instellingen zijn echter geen vzw's of steunpunten, ze combineren de taken die bij ons de steunpunten en administraties hebben. Opmerkelijk is echter de uitstekende samenwerking tussen het provinciale en het gemeenschapsniveau: de medewerkers van beide organisaties werken samen vanuit één kantoor.

Vol bewondering keken we naar de gerealiseerde centrale catalogus voor alle openbare bibliotheken van Catalonië, met uitzondering van de staatsbibliotheken (één per provinciehoofdstad, dus 52 in heel Spanje). De staatsbibliotheken worden immers volledig gesubsidieerd door de Spaanse overheid en functioneren binnen aan apart netwerk. De hoop bestaat op termijn tot integratie te komen. De automatisering omvat niet enkel de centrale catalogus, maar ook de uitleen- en de besteladministratie. Het provinciale niveau heeft geen rol in de ICT-realisaties.

De subsidiëring bleef zelfs na een hele week van bezoeken en informatie onduidelijk, maar waarschijnlijk was dat omdat we verwachten dat elke bibliotheek volgens welbepaalde regels recht heeft op een zelfde subsidiëring. Dat is echter niet het geval. We kwamen tot de volgende conclusie: de Catalaanse overheid zorgt voor een tegemoetkoming in de kosten voor de bouw van een bibliotheek, een beperkte schenking van boeken in de Catalaanse taal, tijdschriftabonnementen, automatisering en als overgangmaatregel worden sommige personeelsleden nog gefinancierd. De Geronese overheid zorgt voor een startcollectie voor nieuwe bibliotheken, een subsidie voor de aankoop van boeken en de ondersteuning via de Servei Regional de Suport a la Lectura Publica. De gemeenten dragen de kosten voor het personeel, de werking, de resterende bouwwerken en de lokale collectie.

Catalaanse bibliotheken zijn het best te omschrijven als verblijfsbibliotheken. Gebruikers vertoeven er langer dan in Vlaamse bibliotheken. Ze doen dat om kranten, tijdschriften en boeken te lezen, informatie op te zoeken, video en dvd's te bekijken omdat video- of dvd-toestellen thuis minder ingeburgerd zijn, om muziek te beluisteren op geleende walkmans en om te studeren omdat er thuis geen plaats of geen rust is. Bibliotheken zijn dan ook oases van stilte.

De uitleen van materialen is beperkt. De collecties zijn over het algemeen veel kleiner en minder actueel dan de onze.

Bibliotheken zijn echt gratis in Catalonië: gratis lidmaatschap, gratis uitlening van boeken en nieuwe media en geen boetegelden maar het principe van uitsluiting: 3 weken te laat, 3 weken geen uitlening.

Het principe van kosteloosheid is gebaseerd op traditie en niet op wettelijke bepalingen. Het gebruik van het internet daarentegen is niet gratis. De kosten variëren enorm van bibliotheek tot bibliotheek: in Banyoles ½ uur gratis, nadien 1,20 euro per uur en in Olot 1,80 euro per half uur.

Even werden we teruggeflitst naar het verleden. Elke bibliotheek kent zelf genres toe en ontwerpt zelf haar etiketten. Alternatieve plaatsing doet heel schuchter haar intrede. Kleuren en pictogrammen worden amper gebruikt. Er zijn goede pogingen, maar er is nog veel amateurisme in dit verband. Boeken plastificeren gebeurt op beperkte basis, zelfklevende folie wordt niet gebruikt omdat hiermee de boeken beschadigd worden! Oudere tijdschriftjaargangen worden nog op grote schaal ingebonden. Een elektronische krantendatabank als Mediargus bestaat niet, elke bibliotheek houdt zelf knipselmappen bij. Catalonië heeft een dagopleiding voor bibliothecarissen. Vorming en bijscholing worden georganiseerd door de Catalaanse tegenhanger van de VVBAD, ook met een hoog niveau van professionalisme. De personeelskaders zijn vooral in grote bibliotheken heel wat kleiner dan bij ons. Ook hier zijn de bibliotheekmedewerkers overwegend vrouwelijk, al werken de meesten full time.

Samenwerking met scholen, culturele centra, gemeenschapscentra staat nog in haar kinderschoenen, hoewel enkele bibliothecarissen geslaagde pogingen ondernemen. Uitbreidingsactiviteiten worden aan de bibliotheken aangeboden via de Servei Regional de Suport a la Lectura Publica.

Gerona beschikt over een staatsbibliotheek en een netwerk van vier gemeentelijke bibliotheken. De Bibliotheca Publica de Girona is de staatsbibliotheek die haar archief functie nauw ter harte neemt. Zij bewaart een grote historische collectie waaronder 166 waardevolle incunabelen.

Bibliotheekbezoeken

Als eerste stopplaats bezoeken we het Dali museum in Figueras, net over de grens. Maar ook de bibliotheek heeft heel wat te bieden: een ruim, licht gebouw met twee verdiepingen, een jeugdafdeling op kindermaat, een uitgebreide collectie tijdschriften en een bibliotheekteam dat een evenwicht zoekt tussen kwaliteit en laagdrempeligheid.

Even gaan we landinwaarts tot aan de grens van het vulkanisch gebied om Olot te bezoeken. We passeren Castellfolit de la Roca, waar de huizen boven de afgrond hangen. Olot is een gesloten gemeenschap met een oud, vrij rechtlijnig centrum. De bibliotheek is gevestigd in een historisch pand in het midden van dit centrum. We ontdekken er een pareltje van renovatie: van een ongeschikt gebouw tot een open, uitnodigende bibliotheek. Deze bibliotheek toont haar dubbele functie in haar inrichting: links de archief- en opzoekcollectie, rechts de uitleen- en actuele collectie.

Via Besalu, een middeleeuws stadje met fraaie toegangspoorten, bereiken we Banyoles. Naar aanleiding van de Olympische Spelen werd in Banyoles olympische infrastructuur gebouwd. Die gebouwen kregen nadien functies als sociale woningen, openbare gebouwen en winkel- en kantoorruimtes. De bibliotheek is gevestigd op de eerste verdieping van één van deze gebouwen. Beneden bevinden zich winkels en een koffiешop. Een probleem is dat, net zoals bij de vorige bibliotheken, de gebouwen niet herkenbaar zijn als bibliotheek. De bibliotheek is bereikbaar via een trap en een lift, die enkel op aanvraag gebruikt kan worden. Ze oogt licht en ruim ondanks de lage plafonds. In de buurt van de balie zijn kleine tentoonstellingen te zien, soms georganiseerd in samenwerking met andere partners. De jeugdafdeling is speels en gezellig.

De provinciehoofdstad Gerona is meer dan een bezoek waard door haar gezellige straatjes, winkeltjes, restaurants en historische bezienswaardigheden. Ook op bibliotheekvlak heeft ze heel wat te bieden. Er zijn 5 bibliotheken: de staatsbibliotheek in het centrum en 4 gemeentelijke openbare bibliotheken, waarvan we er 2 bezochten. Een bezoek aan de staatsbibliotheek is voorlopig geen aanbeveling omdat het huidige gebouw oud en uitgeleefd is. Op korte termijn is een renovatie van het hele complex voorzien, met 60% voor de bibliotheek en 40% voor het cultuurcentrum. Ondanks haar oubollige infrastructuur beschikt de bibliotheek over hedendaagse technologieën: een uitgebreide en interactieve website, een selfscanbalie, een inleverbox en een ruim aanbod van juridische databanken. Naast de actuele collectie bestaat hier een enorm magazijn met oude historische documenten.

De Bibliotheca Ernest Lluch opende in 2001 haar deuren. Ze is gevestigd in een gegoede villawijk met hoger opgeleiden en cultureel geïnteresseerden. Het contact met de wijk is zeer goed. Twee onderwijsinstellingen liggen in de buurt. Het gebouw wordt gedeeld met het gemeenschapscentrum.

De bibliotheek van Blanes getuigt van een bijzondere architectuur. Op een plein tussen het oude en nieuwe stadsdeel werd twee jaar geleden een modern gebouw neergezet met grote glaspartijen die uitzicht bieden op de Middellandse zee.

De Bibliotheca Just M. Casero is van een heel ander kaliber. De bibliotheek, in strakke architectuur, opende vorig jaar haar deuren en startte met een collectie van 3000 materialen. Volgens de normen moet haar basiscollectie 8000 materialen omvatten, nu zijn er al 12.000.

De bibliotheek is samen met het gemeenschapscentrum gevestigd in een probleebuurt. Men hoopt via de kinderen de volwassenen uit de buurt te bereiken. Zij is een voorbeeld van hoe een bibliotheek impact kan hebben op moeilijke wijken. Maar eerst moeten nog grote hindernissen genomen worden: het vandalisme inperken en het veiligheidsgevoel verhogen. De bibliotheek wordt nog te veel beschouwd als speelplek en kinderopvang. Bovendien is de collectie ontoereikend voor de overwegend Spaanssprekende migranten. Subsidies mogen enkel gebruikt worden voor boeken in het Catalaans.

Stilaan tijd om naar de kust te gaan. Onze meest zuidelijke stopplaats is het zonovergoten Blanes. De ontvangst is overweldigend. Een open ruimte met zicht op zee werd benut om een nieuwe bibliotheek te bouwen. De achterliggende buurt was iets minder gelukkig: die is zijn uitzicht op zee kwijt. Deze bibliotheek is al van ver als dusdanig te herkennen. Op het eerste gezicht willen we allemaal onze bibliotheek wel inruilen voor deze. Maar een spelletje 'Ontdek de 10 fouten' is helaas wel van toepassing: de architect is erg onzorgvuldig geweest: nooduitgangen die eindigen op een afgesloten terras op de 2de verdieping, geluid dat door het hele gebouw weergalmt, een lift waar een boekenwagen of een rolstoel niet in kan, een piepende vloer op de eerste verdieping, een balie waar meer gebruikers achter doorlopen dan het personeel kan bijhouden...

Via de kustweg met Lloret de Mar en Tossa de Mar bereiken we San Feliu de Guixols. Een echte mannenwereld kan je

dit wel noemen, althans wat het bibliotheekpersoneel betreft. De bibliotheek, functioneel en aangenaam, is amper 1 jaar open en ontwikkelde al een enorme werking. Hier wordt gestreefd naar een verregaande samenwerking met de scholen en de leerkrachten. Momenteel is ze in een juridisch conflict verwickeld met de lokale dvd-handel: de bibliotheek doet aan oneerlijke concurrentie. Voorlopig zijn de dvd's uit de collectie verwijderd tot er een oplossing voor het probleem is.

Als sluitstuk bezoeken we Palafrugell. De bibliotheek, ondergebracht in een oud handelspand, is uitgebreid met een hypermodern nieuw gedeelte. We vinden hier de synthese van al wat we de voorbije dagen ontdekten: nieuwbouw, dynamische werking, op zoek naar alternatieve plaatsing, verblijfsbibliotheek, activiteiten... De school is net uit en de kinderen stromen toe om hier hun huiswerk te maken, te lezen, film te kijken, muziek te beluisteren of een vertelsessie bij te wonen.

De bibliotheek van Palafrugell in een geslaagde renovatie van een vroeger handelspand. De jeugd- en de volwassenenafdeling zijn in één grote ruimte ondergebracht, wat soms voor enige luidruchtigheid zorgt. Leerlingen vinden er na school een stimulerende omgeving om hun huiswerk te maken.

Catalaanse bibliotheken zijn klaar voor de toekomst: vele gemeenten investeren in nieuwe, moderne bibliotheken, goed opgeleide bibliothecarissen hebben een groot hart voor het bibliotheekwerk en hun gebruikers, een centrale catalogus vormt een degelijke basis voor samenwerking. Ons bezoek bewijst dat we niet enkel naar Scandinavië, Nederland en Groot-Brittannië moeten kijken als we over bibliotheken praten. Ook van Catalaanse bibliotheken kunnen we heel wat leren.

Annemie Arras, bibliothecaris Bree
 annemie.arras@bree.be
 Foto's: Rika de Belder

